BERGEN KOMMUNE

Plan- og bygningsetaten

3RW ARKITEKTER AS
Postboks 1131 Sentrum
5809 BERGEN

Vår referanse: PLAN-2024/18691-12
Saksbehandler: Oskar Sørbø Tanum
Dato: 25.05.2025

Referat oppstartsmøte – reguleringsplanarbeid Laksevåg, Gnr. 125, Bnr. 2 m. fl., Haakonsvern orlogsstasjon og Knappen, Arealplan-ID 71850000

Møtedato: **07.03.2023**

Møtedeltakere

Forslagsstiller: FORSVARSBYGG REGION VEST
v/ Cato Dørmænen

Plankonsulent: 3RW ARKITEKTER AS
v/ Jannicke Berglund, Ole Andreas Bjelland og Anders Vågane

Kommunen: Oskar Sørbø Tanum, byplan (møteleder/saksbehandler)
Lise Våge Berge, byplan

Del 1: Dialog i møtet

1. Agenda for møtet

- Arealformål
- Blågrønne strukturer og landskap
- Samferdsel
- Byform og arkitektur
- Kulturminner og kulturmiljø
- Konsekvensutredning

2. Forslagsstillers planinitiativ

Planinitiativet omfatter Haakonsvern orlogsstasjon og Forsvarets eiendom på Knappen, i tillegg til boliger i Forsvarets eie og veiareal i tilknytning forsvarsbasens tilkomst. Det er ønske om å regulere forsvarsbasen som Forsvarsanlegg (land) og Forsvarsanlegg (sjø) i likhet med eksisterende plan. Hensikten med reguleringsplanen er å styrke forsvarsbasen i tråd med vedtatt Langtidsplan for forsvarssektoren 2025-2036 Prop 87 S. Det er uvisst hvilket utbyggingsvolum som er ønskelig, og omfang og eventuelle nye tema vil konkretiseres i planprosessen.

3. Oppstart av reguleringsplanarbeid anbefales.

Oppstart anbefales. Planinitiativet er vedlagt bestillingen av oppstart, og adresserer flere av de aktuelle problemstillingene for planområdet. Det er ikke gitt premisser for oppstart fra planforum.

4. Viktige plantema og føringer

4.1 Arealformål

Haakonsvern orlogsstasjon er i gjeldende reguleringsplaner i hovedsak avsatt til forsvarsanlegg (land) og forsvarsanlegg (sjø). Knappen er avsatt til spesialområde – forsvarets interesseområde. PBE er positive til at arealformål tilknyttet Forsvaret videreføres i planforslaget. I tilknytting til det øvrige veisystemet vil ulike samferdselsformål være aktuelt. Det kan bli aktuelt å regulere et forbudsområde i sjø.

4.2 Blågrønne strukturer og landskap

Temakartet Sammenhengende blågrønne strukturer skal legges til grunn for planleggingen. Det skal settes av areal til sammenhengende blå og grønn infrastruktur for å ivareta og legge til rette for naturmangfold, klimatilpasning og trivelige uteområder.

4.2.1 Naturmangfold

Skal ivaretas og kommenteres i alle saker, jf. naturmangfoldloven. Planforslaget skal vurderes etter §§ 8-12 i naturmangfoldloven.

Bymiljøetaten ber i sitt innspill til oppstart om at det må gjøres en naturmangfoldkartlegging på land og i sjø med bakgrunn i områdets naturverdier, og skriver følgende i sitt innspill:

> *Nord i planområdet er det registrert en marin naturtype i Naturbase; Hetlevikhølen (BM00036142). Dette er en naturtype som inneholder fjorder med naturlig lavt oksygeninnhold i bunnvannet. Videre er planområdet omfattet av et registrert gytefelt for torsk. Dette er oppgitt med hensynssone H560 i KPA2018, samt registrert som et nasjonalt viktig gytefelt i Nordåsen, jf. Naturbase og Havforskningsinstituttet. Både den marine naturtypen og gytefelt for torsk må ivaretas i planarbeidet.*
>
> *Det er større, ubebygde arealer innenfor planområdet, som består av naturterreng og skog. Bymiljøetaten peker særlig på sørlige deler av planområdet hvor det er intakte, grønne områder langs sjøen. Etter Bymiljøetatens vurdering må disse naturarealene bevares, og det må tilstrebes å finne løsninger som utnytter allerede berørte arealer.*
>
> *Fremmede arter*
> *Det er i Naturbase registrert mange forekomster av ulike fremmede arter i planområdet. Fremmede arter må håndteres etter regelverket.*
>
> *Planområdet inkluderer også Knappenfjellet i øst. Det relativt uberørte skog- og fjellområdet har store verdier for natur og friluftsliv. Det er registrert flere fuglearter av særlig stor nasjonal forvaltningsinteresse. Knappenfjellet er også kartlagt som et svært viktig friluftslivsområde, med funksjon som nærturterreng med utsikt mot sjø, jf. Kartlegging av friluftslivsområder i Bergen kommune i regi av Bymiljøetaten, 2016.*

Området må bevares i sin helhet. Det må vurderes om nye tiltak vil påvirke utsikten fra Knappenfjellet.

BME peker særskilt på ivaretakelse av marin naturtype, eksisterende grøntområder og gytefelt for torsk. PBE er enige i vurderingen. Planforslaget bør ha som ambisjon å unngå inngrep i inngrepsfrie arealer. Det er per nå ikke avklart hvor mye av det grønne intakte området som skal bevares, og PBE ber om at det forsøkes å legge nye funksjoner til allerede bebygd areal.

4.2.2 Sjø og vassdrag

Området er avsatt til Forsvaret i KPA2018, og byggegrense til sjø settes i bestemmelse § 6.1.1 til 0 meter. PBE har forståelse for at det ønskes tiltak i strandsonen, men ber særlig om at nye tiltak knyttes til allerede berørt sjølinje. I det videre arbeidet bør mest mulig av intakt sjølinje bevares.

4.3 Samferdsel

Planforslaget skal bygge opp under målet om Gåbyen Bergen og prioritere tilrettelegging for gående.

Til oppstartsmøte sendte Vestland fylkeskommune inn følgende innspill:

Vi ser at kryssområda innanfor planområdet vert tatt med i planavgrensinga. Det bør vurderast om det kan takast ytterlegare deler av fylkesvegen med i planavgrensinga ved desse kryssområda.

Det er utfordringar knytt til høva mellom tungtransport og mjuke trafikantar på staden. Det har tidlegare vore ein saksgang om å flytte hovudtilkomsten til krysset ved Briggen. Det er viktig at det regulerast tilstrekkeleg kømagasin/oppstillingsplassar inne på området. Planarbeidet må vurdere de trafikkmessige konsekvensane for alle trafikantgrupper, samt belyse konsekvensane ved auka kapasitet knytt til Haakonsvern. Planarbeidet må sei noko om trafikkauke, kvar denne auken kjem og vert fordelt.

Vi forutset at trafikktilhøva og samferdsel vert grundig vurdert i planarbeidet, slik også planinitiativet legg opp til. Vi oppmodar til å ha særleg fokus på kapasitet, trafikktryggleik og mobilitet for mjuke trafikantar i denne utredninga.

Vestland fylkeskommune ved infrastruktur og veg er tilgjengeleg for dialog i planarbeidet. Vi ønsker at man er einige om løysningane knytt til fylkesvegen før planen vert sendt ut til offentleg ettersyn.
Innspelet vårt er ikkje uttømmande, og vi vil komme med fleire innspel når vi får den på høyring ved oppstartsvarsel. Desto meir som vert detaljregulert knytt til fylkesvegen, samt utgreidd, desto meir konkrete innspel kan vi kome med.

I oppstartsmøtet var det enighet om å utvide plangrensen for å inkludere eksisterende og mulige fremtidige avkjørsler og nødvendig veiareal. Forslagsstiller ønsket også tidlig enighet om samferdselsarealene i planen slik Vestland fylkeskommune ber om.

Bymiljøetaten skrev i sitt innspill til oppstartsmøte følgende:

> *Haakonsvern har i dag tilkomst fra fylkesveg 558 Haakonsvernveien til privat avkjørsel. Det er ingen offentlige kommunale kjøreveger innenfor planområdet, og vi forutsetter at vi blir involvert dersom dette planlegges i fremtiden.*
>
> *Det er store avstander internt på Haakonsvern, og langt å gå for de som reiser kollektivt til basen. Bymiljøetaten vurderer det derfor som positivt at planforslaget vil tilrettelegge for trafikksikre forhold for myke trafikanter på området.*

I planinitiativet beskrives trafikkfarlige områder og dårlige forhold for myke trafikanter internt på basen. Til tross for at det ikke er ønskelig å detaljregulere internveier og andre samferdselsarealer, må planarbeidet jobbe for å gi et godt tilbud. Det er også en ambisjon i planinitiativet å legge til rette for bruk av både kollektivtransport og sykkel, og gode løsninger for dette bør sikres. Det er positivt at planarbeidet vil se på en optimalisering av trafikk-, transport og mobilitetsløsninger.

Det vil være nødvendig med et detaljnivå i reguleringsplanen som sikrer stor grad av fleksibilitet for å svare på fremtidige skiftende behov, og Byplan er åpne for at internveier ikke må detaljreguleres innenfor Haakonsvern.

4.4 Byform og arkitektur

Gjeldende arkitektur- og byformingspolitikk skal legges til grunn for planlegging og den arkitektoniske utformingen.

Byarktitekten ber om at Arkitektur+ brukes som retningslinje, og nye bygg bør ha god terrengtilpassing og fortetting bør bygge på campus-tanken.

4.5 Kulturminner og kulturmiljø

Identitetsskapende bygningsmiljø, kulturminner og landskap skal ivaretas, og det skal vurderes om det er konsekvenser for eventuelle kulturminner. Kulturminnestrategien og kulturmiljøplanen skal legges til grunn.

Det skal utarbeides kulturminnedokumentasjon som skal være forelagt Byantikvaren for uttalelse før planforslaget sendes til førstegangsbehandling.
Byantikvaren anbefaler kartlegging av eksisterende bygningsmasse, og skriver i sitt innspill til oppstartsmøte:

> *Fremtidig utbyggingsvolum er ifølge planinitiativet ikke avklart, men det er skissert mulige utviklingsområder. Videreutvikling av området vil virkning både i og utenfor planområdet. Byantikvaren har ikke oversikt over eksisterende bygningsmasse innenfor planområdet, dette er noe som skal utredes i løpet av planprosessen. Vi anbefaler at dette skjer i en tidlig fase.*

PBE ber om at kulturminneinteresser innenfor planområdet må gjøres rede for. Forslagstiller viste i møtet til Forsvarets langtidsplan for kulturvern, og vil lage et eget

kulturminnedokument som følger saken. PBE ber om at eksisterende kulturmiljø hensyntas i så stor grad som mulig.

4.6 Konsekvensutredning (KU)

Forslagsstiller skriver i planinitiativet at planforslaget skal behandles etter forskrift om konsekvensutredninger §§ 6 b), 8 a) og 13. PBE er enige i denne vurderingen.

I vurderingen av behov for konsekvensutredning, skriver forslagsstiller at planen inneholder «utvidelser eller endringer av tiltak nevnt i vedlegg I, pkt.8. der utvidelsen eller endringen i seg selv overstiger størrelseskriteriene i vedlegget, jf. vedlegg I, pkt.30.» Planinitiativet ønsker å legge til rette for en forbedring og forlengelse av eksisterende kai.

Videre inneholder planen tiltak i vedlegg II, pkt. 10. e):

e)	i. ii. III	Bygging av veier Bygging av havner og havneanlegg, herunder fiskehavner og offshorerelaterte havner Utvidelse eller vesentlig endret bruk av eksisterende farleder

Det er vurdert at planen vil kunne gi vesentlige virkninger for miljø og samfunn, og planinitiativet trekker frem følgende punkt fra § 10:

- *Egenskaper ved planen eller tiltaket som kan kreve KU:*
    - *Størrelse, planområde og utforming*
    - *Bruken av naturressurser, særlig arealer*
    - *Avfallsproduksjon og utslipp*
- *Lokalisering og påvirkning på omgivelsene. Mulig at tiltaket kan komme i konflikt med utvalgte naturtyper*

Det konkluderes med at planen utløser krav om konsekvensutredning med planprogram, jf. §§ 6 b), 8 a) og 13. Planinitiativet har foreløpig vurdert at følgende temaer skal konsekvensutredes:

- Klimagassutslipp
- Vannmiljø
- Naturmangfold
- Trafikk og samferdsel

PBE er enige i vurderingen, og presiserer at det på grunn usikkerheten knyttet til utviklingen av forsvarsbasen er vanskelig å gi konkret tilbakemelding på hvilke tema som må utredes. PBE spør om tema landskap kan være et aktuelt tema da nye *kan* gi vesentlige konsekvenser for landskap. På grunn av usikkerheten i prosjektet, må forslagsstiller selv vurdere temaene fortløpende etter hvert som tiltaket konkretiseres.

4.6.1 Planprogram

Forslag til planprogram skal legges ut til offentlig ettersyn samtidig med kunngjøring planoppstart. For innsending av forslag til planprogram, se veileder private planforslag

Planprogram. PBE er åpne for dialog om innholdet i planprogrammet før det sendes på høring.

4.7 Fremdrift og forventningsavklaring

Fremdriftsplanen skal oppdateres fortløpende og være tema i hvert arbeidsmøte. Møteserie må drøftes i første arbeidsmøte etter varsel om oppstart.

Forslagsstiller informerte om at fremdriftsplan vil bli justert, og foreløpig estimert varsel om oppstart er satt til tidlig juni eller rett over sommeren.

4.8 Dialog

Plan- og bygningsetaten ønsker en god og konstruktiv dialog før planforslaget leveres inn til behandling. Forslagsstiller, kommunen og andre aktuelle instanser må være mest mulig omforente om planforslaget før det legges ut til offentlig ettersyn.

Byplan oppfordrer til tett dialog med Vestland fylkeskommunes som i sitt innspill til oppstartsmøtet ba om tett dialog om ny adkomst for Haakonsvern.

4.9 Medvirkning

Forslagsstiller skal legge til rette for aktiv medvirkning. Aktuelle tiltak utover lovens minstekrav vurderes fortløpende. All medvirkning skal dokumenteres. Plan- og bygningsetaten oppfordrer til dialog med nærliggende naboer utover lovens minstekrav slik planinitiativet beskriver.

4.10 Rapporter og utredninger

Ved utarbeidelse av planmateriale skal kravspesifikasjonen med sjekkliste brukes, og kommuneplanens arealdel med tilhørende vedlegg og veiledere legges til grunn. Ettersom det enda ikke foreligger konkrete planer for utbyggelsesomfang og øvrig plangrep, ber PBE forslagsstiller gjøre en vurdering av hvilke rapporter og utredninger de ser som relevant og ikke relevant. Krav til planleveranse vil være tema i førstkommende møte etter planoppstart er varslet.

Det kan komme til nye tema eller momenter underveis i planprosessen, og medføre behov for ytterligere utredninger. Vi forventer at alt materiale vi mottar har gjennomgått kvalitetssikring.

4.11 Vannforsyning, avløp og overvannshåndtering

Overvann skal håndteres lokalt. Det må utarbeides VA-rammeplan. VA-rammeplanen skal være komplett, men i et tilpasset format, og det skal foreligge positiv uttalelse fra Bergen Vann før planforslaget sendes til førstegangs behandling.

Tilbakemelding fra Bergen Vann til oppstartsmøtet er tilgjengelig i kommunens innsynsløsning som dokument nummer 6, og tidlig dialog anbefales. Bergen Vann er åpne for dialog om prosessen rundt arbeidet med VA-rammeplanen da det er et militært område.

4.12 Energi og klima

Valg av energiløsninger og byggematerialer, og tiltak for å minimere energibruk og klimagassutslipp, skal redegjøres for. Det antas at den økte utnyttelsen som følge av reguleringsplanen vil utløse krav om klimagassregnskap, jf. KPA2018 § 18.4

Planinitiativet viser at det er ambisjoner om å bevare og gjenbruke eksisterende bygg, men foreløpige resultater fra klimanormen viser imidlertid relativt lave poengsummer. Planarbeidet bør videre jobbe med tiltak som kan minimere prosjekts klimagassavtrykk.

Del 2: Ikke gjennomgått i oppstartsmøtet

5. Plantema som skal redegjøres for som del av planarbeidet

Kravspesifikasjon med sjekkliste skal benyttes ved utarbeiding av planmateriell.
Kommuneplanens arealdel med tilhørende vedlegg og veiledere skal legges til grunn.
Utfyllende informasjon finnes på nettsiden Bergen kommune - Veileder private planforslag

5.1 Byggegrenser og plassering av bygg

Byggehøyder og grad av utnytting

Utbyggingsvolumet som skal tilføres gjennom reguleringsplanen er ukjent. Plan- og bygningsetaten viser til hensyn til naturmangfold når det gjelder plassering av nye bygg.

5.2 Barn og unge

5.2.1 Skole og barnehage

Skolekapasitet, barnehagedekning og skolevei skal vurderes. Skårungen barnehage ligger inne på Haakonsvern orlogsstasjon, og tilbyr barnehageplass til barn av militært og sivilt ansatte i Forsvaret.
Se gjeldende skolebruksplan og barnehagebruksplan.

5.2.2 Barn og unges interesser

Barn og unges interesser skal ivaretas og kommenteres. Det skal redegjøres for hvordan barn og unge påvirkes av tiltaket.

5.3 Risiko og sårbarhet

Det må utarbeides analyse som viser alle risiko- og sårbarhetsforhold som har betydning for om arealet er egnet til utbyggingsformål, og om planlagt utbygging fører til eventuelle endringer i slike forhold.

5.4 Levekår og folkehelse

Det skal redegjøres for hvordan planforslaget vil bidra til å oppnå kommunens mål for folkehelse og levekår.

Det skal redegjøres for universell utforming både internt i planområdet og i sammenheng med omgivelsene.

5.5 Renovasjon

Avfallshåndteringen skal være effektiv, trafikksikker og bærekraftig, og i minst mulig grad beslaglegge uteoppholdsarealer og arealer i byrom. Fremtidsrettete, nedgravde renovasjonsløsninger anbefales. Forslag bør utarbeides i samarbeid med firma med renovasjonsteknisk kompetanse. Foreslått plassering skal vises på illustrasjonsplan, i henhold til kravspesifikasjonen.

For boligområder og kombinasjonsbygg:
Det skal redegjøres for avfallshåndtering gjennom utarbeidelse av en renovasjonsteknisk plan (RTP) basert på BIRs veileder. Det anbefales tidlig dialog med BIR, og at RTP sendes til uttale hos BIR før 1. gangs behandling.

5.6 Terrenginngrep og massebalanse

Nye byggetiltak skal ha god terrengtilpasning med minst mulig bruk av store skjæringer, fyllinger og murer.

Massebalansen skal dokumenteres. Ved masseoverskudd skal det redegjøres for behandling og trafikksikker transport.

6. Rekkefølgekrav

Ettersom planarbeidet legger opp til en økt utnyttelse av Haakonsvern orlogsstasjon, må det forventes at det knyttes rekkefølgekrav.

7. Kart og planavgrensning

7.1 Planavgrensning

Planavgrensning skal være endelig avklart med saksbehandler hos PBE før det varsles oppstart av planarbeid. Plangrensen må justeres noe i samsvar med aktuelle formål slik at planen har tilstrekkelig areal til kryssutbedring o.l. I tillegg ønskes vegareal på Knappen inkludert i planområdet.

7.2 Plannavn

Bruk følgende plannavn på alt planmateriell:
Laksevåg. Gnr. 125, Bnr. 2 mfl., Haakonsvern orlogsstasjon og Knappen

7.3 Eiendomsforhold

Eventuell nødvendig justering av eiendomsgrenser bør skje i løpet av planprosessen og fremgå av forslaget til plankart. Seksjon for oppmåling kan bistå med veiledning i dette arbeidet.

VIKTIG INFORMASJON

Kart- og plangrunnlag	Kommunens reguleringsplaner er tilgjengelige i digitalt planregister på arealplaner.no Plandata (geometrisk grunnlag for gjeldende planer fra digitalt planregister) bestilles gjennom Infoland Ambita.
Kravspesifikasjon	Plankonsulenten har plikt til å gjøre seg kjent med gjeldende Veileder private planforslag på etatens nettsider, inkludert Kravspesifikasjon med sjekkliste for reguleringsplanforslag.
Fagkyndighet	Reguleringsplaner skal utarbeides av fagkyndige. Det forutsettes at plankonsulenten har tilstrekkelig kunnskap om plansystemet og prosessene, samt kunnskap om fremstilling og virkninger av plankart, reguleringsbestemmelser og planbeskrivelse.
Krav til framdrift	PBE er opptatt av god fremdrift i sakene. vil PBE vil vurdere avslutning av sakdersom oppstart ikke er kunngjort 6 måneder etter oppstartsmøte, komplett planforslag ikke er mottatt innen 12 måneder etter oppstartsmøte, tilbakemelding fra forslagsstiller ikke er mottatt 3 måneder etter mangelskriv er sendt, revidert planforslag ikke er mottatt innen 6 måneder etter høringsfristens utløp ellerforslagsstiller har skissert en fremdrift, men det likevel har gått lang tid siden dialog/aktivitet i saken. Konsulent og forslagstiller vil bli varslet.
Gebyr	Plan- og bygningsetatens tjenester er gebyrbelagte, jf. gjeldende gebyrforskrift på kommunens nettsider.

Saksbehandler kontaktes på telefon 40802925, eller e-post Oskar.Tanum@bergen.kommune.no.
Ved videre kontakt i denne sak, referer til saksnummer *PLAN-2024/18691***.**

Med hilsen
Plan- og bygningsetaten

Oskar Sørbø Tanum
Saksbehandler

Dette dokumentet er godkjent elektronisk.

Kopi til
3RW ARKITEKTER AS Postboks 1131 Sentrum 5809 BERGEN